

Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: до 100-річчя Бібліотеки», «Оптимізація бібліотечної діяльності у розвитку національного інформаційного простору», «Електронні інформаційні ресурси наукової бібліотеки в сучасному веб-середовищі», «Бібліотечна біографіка: до 100-річчя Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського»; на 5 семінарах («Інтеграція друкованих і електронних бібліографічних ресурсів у формуванні репер-

туару періодики», «Довідково-бібліографічні ресурси: формування, використання, організація доступу», «Документальні історико-культурні фонди: традиції та нові місця зберігання, формування, використання», «Збереження бібліотечних фондів: традиції, інновації, перспективи», «Наукометрія цифрової науки»).

Зоя Шарикова,
прес-секретар НБУВ

Наукова бібліотека у цифрову епоху: традиції та інновації

7 листопада 2018 р. у рамках Міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація. 100-річчя національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» відбулося засідання секції «Наукова бібліотека у цифрову епоху: традиції та інновації», в якому взяло участь близько 80 фахівців, серед них – учені та спеціалісти українських і зарубіжних бібліотек, наукових установ, зокрема Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Білоруської сільськогосподарської бібліотеки ім. І. С. Лупіновича Національної академії наук Білорусі, Національної бібліотеки України ім. Ярослава Мудрого, Національної історичної бібліотеки України, Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського, Державної науково-технічної бібліотеки України, Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка, Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, Київського університету імені Бориса Грінченка, Наукової бібліотеки НПУ ім. М. П. Драгоманова, Науково-технічної бібліотеки ім. Г. І. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Національного авіаційного університету, Наукової бібліотеки Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського та ін.

Відкрила засідання генеральний директор НБУВ, д-р історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України **Л. А. Дубровіна**. Вона привітала учасників секційного засідання і наголосила, що Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського сьогодні є найбільшою бібліотекою держави за її науковим, культурно-освітнім значенням, книжковими фондами, сучасними електронними науковими та соціокультурними ресурсами, кадровим потенціалом, здатним виконувати найскладніші наукові завдання, забезпечувати інтегрований розвиток бібліотечної та суміжних наук, які сформувалися у Бібліотеці за часи незалежності України. НБУВ увійшла у XXI ст. як провідний науково-дослідний, науково-інформаційний, культурний та освітній центр України. Усі зусилля її колективу спрямовані на реалізацію інноваційних проектів у різних галузях знань, на розвиток перспективних тематик фундаментальних та прикладних досліджень, наукового менеджменту, інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади, упровадження результатів досліджень, організацію наукового спілкування та обміну досвідом як у традиційному, так і мережевому спілкуванні, забезпечення активної участі

молодих учених НБУВ у науково-дослідній та науково-інформаційній роботі.

Директор Інституту бібліотекознавства НБУВ, канд. історичних наук **О. М. Василенко** у доповіді «Розвиток нормативно-методичної бази у контексті інноваційної діяльності бібліотек» висвітлила найважливіші віхи становлення і розвитку Інституту бібліотекознавства (як окремий науковий підрозділ він був створений 1992 р.). Інститут став гідним продовжувачем традицій, заснованого ще при Всеукраїнській бібліотеці України, Науково-дослідного інституту бібліотекознавства (1924–1925), функції якого до 1933 р. виконувала Науково-дослідна комісія бібліотекознавства і бібліографії. Наукова, науково-методична, науково-інформаційна та науково-організаційна діяльність ІБ, наголосила доповідачка, спрямована на розроблення теоретико-методологічних, прикладних засад розвитку бібліотечної справи та бібліотекознавства. Інститут є координуючим науково-дослідним та науково-методичним центром НБУВ, важливим складником бібліотечно-інформаційної системи НАН України. Він тісно співпрацює з провідними вітчизняними та зарубіжними бібліотеками, органами стандартизації, спеціалізованими кафедрами вищих навчальних закладів держави, центрами науково-технічної інформації, соціокультурними установами і організаціями.

Білоруські колеги, мол. науковий співробітник Білоруської сільськогосподарської бібліотеки ім. І. С. Лупіновича Національної академії наук Білорусі **О. С. Платковська**, зав. відділу Білоруської сільськогосподарської бібліотеки ім. І. С. Лупіновича Національної академії наук Білорусі **Р. А. Муравіцка**, зав. відділу «Центр ФАО» **В. Б. Бабарико-Омельченко** присвятили свої виступи висвітленню традицій та інновацій в інформаційно-бібліографічному обслуговуванні віддалених користувачів Білоруської сільськогосподарської бібліотеки ім. І. С. Лупіновича Національної академії наук Білорусі, ролі цієї книгозбірні у сприянні науковим комунікаціям учених-аграріїв.

У доповіді зав. кафедри Київського університету ім. Бориса Грінченка, д-ра наук із соціальних комунікацій, ст. наукового співробітника **О. В. Воскобойнікової-Гузєвої** йшлося про роль бібліотечно-інформаційних установ у процесі засвоєння знань та навичок, необхідних особистості для оволодіння цифровою компетентністю. Інформаційно-цифрова компетентність, на переконання доповідачки, є однією з ключових складових Нової української школи, яка орієнтована на створення такої мо-

делі навчального закладу, що даватиме учням не тільки знання, а й вміння застосовувати їх у житті. Набуття цифрової компетентності може продовжуватися під час навчання особистості у виші. Проте набуття навичок цифрової компетентності необхідне будь-якій сучасній людині у будь-якому віці. Оновлена редакція ключових компетентностей для навчання впродовж життя (2018) однією з найважливіших у нинішньому суспільстві визначає цифрову компетентність – здатність впевнено, критично та відповідально використовувати цифрові технології для навчання, роботи, участі у громадському житті. Залучення до процесу оволодіння цифровою компетентністю різних вікових груп користувачів шкільних, публічних, наукових бібліотек, на переконання фахівця, є об'єктивною необхідністю та, одночасно, додатковою можливістю включення бібліотечно-інформаційних установ в освітню інфраструктуру суспільства.

Значну увагу учасники засідання приділили інноваційним напрямкам діяльності наукової бібліотеки у цифрову епоху. Зокрема, ролі інформаційно-пошукових тезаурусів – вербальних інформаційно-пошукових мов, які є засобами лінгвістичного забезпечення інформаційно-пошукових систем бібліотек, була присвячена доповідь докторантки Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, канд. історичних наук, доцента **О. М. Збанацької** «Інформаційно-пошуковий тезаурус в лінгвістичному забезпеченні інформаційно-пошукових систем бібліотек». Висвітлений нею досвід розроблення і використання інформаційно-пошукових тезаурусів у роботі українських бібліотек викликав активне обговорення в аудиторії. Інноваційний вектор розвитку Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка репрезентувала заст. директора з наукової роботи ХДНБ ім. В. Г. Короленка, канд. наук із соц. комунікацій **Л. В. Глазунова**. Напрями, перспективи об'єднання інформаційних ресурсів бібліотек, архівів і музеїв з метою збереження та представлення культурної, наукової спадщини висвітлила професор Національного університету «Львівська політехніка», доктор наук із соціальних комунікацій, ст. науковий співробітник **Н. Е. Кунанець**. Ст. науковий співробітник НБУВ, канд. історичних наук **О. Г. Яковенко** приділила увагу концепції сервісної діяльності бібліотек, необхідності тісної взаємодії «бібліотекар – користувач», формуванню іміджу бібліотеки як зацікавленого партнера, створенню комфортних умов перебування користувачів у приміщеннях бібліотек. Доповідачка наголосила, що бібліотеки повинні оперативно реагувати на будь-які зміни в попиті користувачів, модифікувати свою продукцію й послуги з урахуванням цього попиту, розширювати ресурсну базу, технологічні можливості доступу до неї, пропонувати користувачеві нові форми й методи обслуговування. Недостатнє фінансування бібліотек є стимулом активного пошуку шляхів виходу з кризового стану, налагодження нових партнерських відносин із представниками бізнесу, громадськості, розроблення стратегій розвитку бібліотек.

Не залишилися поза увагою учасників зібрання актуальні проблеми легалізації, пошуку, розміщення результатів дослідження у світових наукометричних базах даних. Саме ця тема домінувала у доповіді фахівця з інфор-

маційно-аналітичних ресурсів та навчання компанії Clarivate Analytics, канд. біологічних наук **І. О. Тихонової** «Трансформація ролі наукових бібліотек від збереження знань до їхньої коректної оцінки та формування стратегії розвитку науки»; у виступі регіонального менеджера з продаж у Польщі, Латвії, Литві, Україні Інформаційної служба ЕБСКО **Даміана Пієра** «Продукти і послуги ЕБСКО на службі удосконалення світового процесу наукових досліджень» та ін.

Авторське бачення корпоративної культури кібербезпеки суб'єктів наукової та науково-технічної діяльності, її складників, принципів та методів формування представив ст. науковий співробітник НБУВ, д-р юридичних наук, ст. науковий співробітник **О. Д. Довгань** у доповіді «Окремі аспекти корпоративної культури кібербезпеки наукових установ». Він відзначив, що формування корпоративної культури кібербезпеки суб'єктів наукової та науково-технічної діяльності відноситься до завдань системи управління персоналом, яка спрямована на забезпечення корпоративної безпеки в частині захисту інформації з обмеженим доступом, авторських і суміжних прав, негативного впливу на іміджеві позиції наукового співтовариства.

Ціла низка доповідей була присвячена питанням оновлення нормативно-правової та науково-методичної бази вітчизняної бібліотечно-інформаційної сфери в умовах модернізації та інтенсифікації вітчизняного інформаційно-комунікаційного простору, гармонізації міжнародних стандартів із національними. Серед них варто виокремити виступи мол. наукового співробітника НБУВ, канд. іст. наук **О. Г. Бублик** «Завдання соціокультурної діяльності наукової бібліотеки у законодавчих актах щодо розвитку духовних цінностей» та мол. наукового співробітника НБУВ **І. В. Соколової** «Ресурси електронних колекцій бібліотек у системі міжнародної стандартизації».

Ст. науковий співробітник НБУВ, канд. іст. наук, доцент **О. З. Клименко** у доповіді «Матеріали до стандартизації бібліотечної справи на сторінках «Бібліотечного вісника»» наголосила, що автори часопису – відомі вчені, практики, насамперед Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, вже з перших його номерів особливу увагу приділяють не тільки теоретичним узагальненням, а й уточненню змісту основних бібліотекознавчих термінів, адже відсутність чітких дефініцій істотно ускладнює розвиток науки. Доповідачка відзначила пріоритетність на сторінках фахового видання досліджень нормативно-правової бази діяльності наукової бібліотеки, питань якісно нового рівня повноти і оперативності інформаційного забезпечення наукових досліджень рукописної та стародрукованої спадщини, інформаційна цінність якої не підвладна часу.

Підвищений інтерес у присутніх викликали виступи, присвячені питанням дотримання бібліотеками майнових прав суб'єктів права інтелектуальної власності під час формування бібліотечно-інформаційних ресурсів. Про проблемні питання авторського права, що виникають під час каталогізування документів, йшлося у виступі зав. відділу лінгвістичного забезпечення інформаційно-пошукових систем Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого, канд. історичних наук, доцента

О. Г. Кириленка «Проблеми авторського права в науковому опрацюванні документів та організації електронних каталогів бібліотек». Доповідач навів низку прикладів порушення авторських прав у процесі видання документів та їх аналітико-синтетичного опрацювання в бібліотеках. Професор Національної академії внутрішніх справ, канд. юридичних наук, доцент **Ю. Ф. Іванов** проаналізував договори, які укладаються між бібліотекою та суб'єктом права інтелектуальної власності. Фахівець зауважив, що розпорядження майновими правами інтелектуальної власності може здійснюватися на підставі ліцензійних договорів. Ст. науковий співробітник НБУВ, канд. наук із соц. комунікацій **Л. А. Литвинова** у доповіді «Нові європейські норми щодо захисту авторських прав в Інтернеті» детально охарактеризувала Директиву про авторське право на цифровому єдиному ринку та її значення для бібліотек. Зарубіжне законодавство з авторського права, зокрема Чеської Республіки, представила присутнім мол. науковий співробітник НБУВ **З. О. Пономаренко**. Про захист персональних даних, механізми ЄС та IFLA щодо забезпечення захищеності даних, які закріплені на законодавчому рівні, та практичний досвід НБУВ у цьому напрямі йшлося у доповіді мол. наукового співробітника НБУВ **О. М. Лопати** «Нормативно-правова база та система стандартів ЄС і IFLA щодо збереження персональних даних користувачів бібліотек». Персональні дані, які надходять до БД «Читачі НБУВ», наголосила доповідачка, обробляються із застосуванням комплексної системи захисту інформації, що спирається на положення міжнародного стандарту ISO/IEC 27001: 2013 «Інформаційні технології. Методи захисту. Системи менеджменту інформаційної безпеки», який встановлює вимоги до створення,

впровадження, підтримки та постійного поліпшення системи менеджменту інформаційної безпеки. У контексті удосконалення бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів задля підвищення ефективності використання бібліотечних ресурсів пізнавальною була доповідь зав. відділу НБУВ **Ю. С. Калініної-Симончук** «Нормативно-правове забезпечення надання платних послуг науковою бібліотекою».

Учасники секційного засідання взяли активну участь в обговоренні виголошених доповідей, запропонували об'єднати зусилля наукових бібліотек для вирішення актуальних проблем бібліотечної справи, закликали й далі поглиблювати співпрацю з метою розбудови в Україні цілісного науково-освітньо-інформаційного комплексу для максимально повного задоволення інформаційно-знаннєвих потреб суспільства.

Під час роботи секції у читальній залі літератури з бібліотекознавства працювала для перегляду книжкова виставка «Інститут бібліотекознавства НБУВ: історичний шлях та сьогодення» (з нею можна ознайомитися на веб-сайті НБУВ за адресою: <http://www.nbuv.gov.ua/node/4390>). Також було розгорнуто фотовиставку «Юні науковці – агенти позитивних змін в Україні», яка презентувала спільний проект інституту бібліотекознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та Київської малої академії наук учнівської молоді.

Оксана Клименко,

канд. іст. наук, доцент, ст. науковий співробітник НБУВ

Юлія Калініна-Симончук,

зав. відділу НБУВ

Історія книжкової культури України: здобутки і перспективи

У рамках роботи Міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація. 100-річчя Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» відбулося засідання секції «Історія книжкової культури України: здобутки і перспективи», яке об'єднало понад 50 учасників – книгознавців, фахівців наукових бібліотек Києва (Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого, Національної бібліотеки України для дітей, Науково-технічної бібліотеки ім. Г. І. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»), Національної історичної бібліотеки України, Наукової бібліотеки ім. М. Максимовича, Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Музею книги та друкарства України, Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв), Львова (Української академії друкарства, Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника, Львівського національного університету імені Івана Франка), Харкова (Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна), Ніжина (Бібліотеки імені академіка М. О. Лавровського Ніжинського державного

університету ім. Миколи Гоголя), Мінська (Білорусь, Центральна наукова бібліотека імені Якуба Коласа Національної академії наук Білорусі) та ін. Загалом до обговорення було заявлено 43 доповіді, заслухано 18.

Директор Інституту книгознавства НБУВ, д-р історичних наук, професор **Г. І. Ковальчук** ознайомила присутніх з основними результатами виконання трирічної наукової теми з історії книжкової культури України, а також з новими виданнями Інституту книгознавства. В межах теми, наголосила доповідачка, було реалізовано дослідницькі завдання за такими взаємопов'язаними напрямками:

- дослідження книжкової культури стародруків;
- дослідження аркушевих видань – історичних листівок, а також образотворчих документів (гравірованих портретів, відбитків гравюр стародруків, плакатів, поштових карток);
- дослідження пам'яток музичної культури;
- дослідження картографічних пам'яток;
- дослідження книжкової культури української діаспори;
- дослідження історичних книжкових колекцій;
- ведення баз даних різновидових пам'яток культури.